

Azt mondja, jól csinálom. De most jön a neheze. Egy arcot rajzol a lisztbe, megismerem, Nagypapa arca. Nagymama kitörli, azt mondja, rajzoljam vissza. Megpróbálom, nem sikerül, nem jó helyre kerül az orra, nem jó helyre kerül a szája, a szeme is túlságosan szétáll. Nagymama kitörli, azt mondja, próbáljam még egyszer, nem rajzolja újra. Megint megpróbálom, megint nem sikerül.

Nagymama azt mondja, újra. Megpróbálom, de már a mozdulat közben tudom, hogy nem fog sikerülni. Nem fejezem be, nem várom meg, hogy kitörölje, én törölöm ki. Nézem a fehér lisztet, megmozdul a kezem, belenyomom az ujjam, erősen rányomom a deszkára, hogy érezzem a sima falap rostjait az ujjbegyem alatt. Azt akarom, hogy fájjon, azt akarom, hogy a körmöm nyomot hagyjon a fában, hogy belekarcolja örökre és kitörölhetetlenül azt, ami kijön az ujjaim alól, ez most nem láng lesz, nem virág, nem villám, nem olyan arc, amit nem ismerek csak képről, nem Nagypapa arca lesz, mert azt igazán sosem láttam, nem, ez most más lesz. A deszka csikorog a körmöm alatt, a liszt fehéren porzik az ujjaim körül, Apa arcát rajzolom be a lisztbe, haragosan néz, de tudom, hogy nem rám haragszik, másokra haragszik, engem szeret. Tudom, hogy ott a harag mögött a mosoly, tudom, hogy belekarcolhatnám azt is a lisztbe, nem karcolom, csak nézem, aztán mellékarcolom Anya arcát is, nemcsak az ujjam fáj, hanem végig az egész karom, és a hátam is, és a lábam is, annyira nyomom az ujjam, hogy mindenem fáj, Anya arca szomorú, de tudom, hogy nem miattam, az ő szomorúsága mögött is ott van valahol az öröm, nézem őket, ők visszanéznek rám a lisztből.

Nagymama azt mondja, megértettem a lényegét, vagy mindig is tudtam. A fájdalom segít emlékezni, de úgy, hogy mégse csak a fájdalomra emlékszünk, hanem mindenre, mert muszáj mindenre emlékezni, mert csak az van, amire emlékszünk, amit elfelejtünk, az nincs többet, eltűnik a múltból, eltűnik a világból.

Meglöki a deszkát, a gyűrűje nekikoppan az asztal szélén átnyúló alsó faperemnek, hullám fut végig tőle a liszten, az arcok eltűnnek, a liszt megint sima.”

Chilf Marival ugyanaz történt, ami velem. Kinyitotta a ládát, megtalálta a múltja darabjait, magára öltötte ezeket a darabokat, múltat rajzolt magának belőle. Itt állunk a múltja közepén, itt állunk a múltunk közepén. Felránt és megpörget és elszédít, forog velünk a világ, zúg és fáj és lüktet tőle a fejünk. Nagymamáinkra és nagyapáinkra gondolunk. A döntéseinkre. Nem tudjuk, mit tettek, nem tudjuk, mért tették, bármit tettek is, a múltunk része, a részünk.

Itt vagyunk, élünk.

Etalon, 1992 olaj, vászon, 80×60 cm

Négy művész szeretné megszerezni egy ötödik művész festményét. Elhatározzák, hogy együtt megveszik. Egy ügyvéd segítségével szerződést kötnek a közös műtárgy megosztásáról. De hogyan fordítható le a festmény geometriai struktúrája a jogi normák nyelvére? És mi az, amit a négy művész mostantól birtokolni fog?

2014. december 8., 19.00
Kecske utcai Műteremház, Budapest

Zsikla Mónika beszélget
Erdélyi Gáborral,
Gálik Andrással,
Havas Bálinttal és
Szabó Dezsővel

✦ **Zsikla Mónika:** *Mi a személyes viszonyotok Károlyi Zsigmonddal?*

✦ **Gálik András:** Négyünk közül én vagyok az egyetlen, aki nem Károlyi tanítvány volt a főiskolán. De ez a mindennapokban úgy nézett ki, hogy mi négyen elég jó barátok voltunk, ezért a többiekkel együtt én is gyakran látogattam Károlyi órát. Hivatalosan engem sem korábban, sem pedig később nem tanított, ennek ellenére már a Kisképzőből ismertem őt. Amikor kiderült, hogy felvettek a főiskolára, akkor mindenképp az ő osztályába szerettem volna kerülni, de ez végül nem sikerült.

✦ **Havas Bálint:** Károlyi Zsigmonddal 1986-ban, még gyermekkoromban, 14 évesen ismerkedtem meg, ő volt a rajztanárom. Szoros szakmai kapcsolat alakult ki köztünk, ami máig fenáll. Felőlem nézve talán sokkal fontosabb ez a viszony, mint a másik oldalról, hiszen neki sok ilyen típusú kapcsolata van, míg nekem kevés. Kapcsolatunk az elmúlt 28 évben szaggatott volt, elsősorban talán azért, mert őt nagyon lefoglalta művészi előmenetele, és a személyes érintkezésre velem kevés energiája és ideje maradt. Nem tudom, hogy én akartam volna, hogy szorosabb kötelék legyen közöttünk? Talán bizonyos pillanatokban igen, de alapvetően nekem ez így jó. Sőt, tulajdonképpen megnyugtat, hogy ő folyton önmagával van elfoglalva, mondván eszerint talán nem hamis prófétával van dolgom.

✦ **Erdélyi Gábor:** Máig kicsit feszengek, amikor olykor-olykor Zsigával kommunikálok. Nagyon bonyolult intellektust érzékelek benne, miközben hihetetlenül

KÁROLYI ZSIGMOND
Étalon, 1992, olaj, vászon, 80×60 cm

kézenfekvő meglátásai vannak. Ezt sokszor nehezen oldom fel magamban. A főiskolán a festőszak első négy évében az ő osztályába jártam, az utolsó évet pedig Tölg-Molnár Zoltánnál fejeztem be. Alapjában véve „dramaturgiai” megfontolásból váltottam leginkább, „keretezni” szerettem volna a művészeti tanulmányaimat, ugyanis a Kisképzőt Tölgnél kezdtem, egyébként Andrással együtt. Visszagondolva, néha tartottam is Zsiga szomorúsággal vegyített ironikus reakciójától, de meghat, ahogy évek múltán is kiáll a munkáim mellett. Ezt főleg másoktól tudom.

☘ **Szabó Dezső:** Én az indulásától a diplomáig Károlyi tanítványa voltam, annak ellenére, hogy amikor a főiskolára felvettek, még nem is ismertem őt. A mai napig emlékszem az első találkozásunkra; Károlyi egy szeptemberi napsütéses délelőtti fényes szürke öltönyben és hófehér ingben érkezett meg az osztályba, és miközben egyfolytában dohánzott, ezt mondta: „azt javasolnám a társaságnak, hogy menjünk ki beszélgetni az epreskerti Kálváriára”.

☘ **HB:** Számomra a Kis Varsó kezdettől fogva legalább annyira jelentette a Károlyi-féle személyes örökséggel való szembenézés eszközét, mint amennyire lehetővé tette az azonosulást vele. Ebben a projektben arra törekedtem, hogy ez az érzelmi ambivalencia szelíd módon, de lehetőleg minél pontosabban jelenjen meg.

☘ **ZsM:** *Hogyan tudatok bekapcsolódni az említett monokróm festészeti pedagógiai programba?*

☘ **GA:** Én csak áthallgattam az előadásokra, de megdöbbenő élmény volt, ahogyan Károlyi nem patetikus alapállásból közelített a művészethez, hanem nagyon közvetlenül és aktuálisan, és mindeközben még lenyűgöző előadó is volt. Szórakoztatóan és közvetlenül építette be az előadásaiba a napi társadalmi, politikai aktualitásokat.

☘ **SzD:** Károlyi nagyon messze volt az akadémikus hangvételtől, leginkább olyan volt, mint egy nagy adag előadói gesztussal megáldott filozófus. A második műteremlátogatása szintén nagyon emlékezetes volt: ekkor azt kérte, hogy tüntessük el a frissen kapott festőállványainkat a műteremből, mert nem akar egy állványerdőben előadást tartani. Persze ezen egy pillanatra megrökönyödtem, mert diákként a friss lendület egy jelentős momentuma volt az első festőállvány birtoklása. Amikor nem volt többé állvány, akkor jöttem rá, hogy az eddig nem tapasztalt találkozási pontok éppen abból a helyzetből adódhatnak, hogy a vászon a falon vagy épp a földön, és nem pedig az állványon van. Majd néhány héten belül folytatódott a monokróm és redukció festészeti pedagógia program kezdetével. Kézről kézre adtuk a radikális festészettel kapcsolatos teoretikus szövegeket, ami nekem akkor és ott nagyon belevágott a profilba. Izgalmas és remekül szerkesztett volt az egész program. Megkaptuk a teoretikus alapot, technikailag pedig visszajutottunk/elindultunk a festészet alapjaitól. A stúdiumok hatására a saját gyakorlatomban felszínre került a gondolkodásomnak az az analitikus meghatározottsága, ami a mai napig alakítja a fotóhoz való viszonyomat.

☘ **EG:** 1989-ben engem előfelvétellel vettek fel, így azzal a tudattal volt egy szabad évem, hogy 1990 őszén már csak be kell majd iratkoznom. Jó visszaemlékezni erre a terminusra. Nemcsak, hogy megszabadultam egy pillantás alatt például a szombati matek-kémia óráktól, hanem a totális szabad akaratom érvényesült a hét minden napján. Mindez halálos nyugalommal és kirobbanó hangulattal töltött el. A korosztályom szerencsés kiváltsága, hogy ekkor indultak a politikai változások az országban, s ezzel egy időben új szelek kezdtek fújni a főiskolán is. Nagyon inspiráló volt ez a hangulat, úgy festettem örömben, mint egy güzü, valójában minden tanári instrukció és reakció nélkül, óriási vágyakkal. Ösztönösen bemázolt, nagyvonalú, egy-két gesztusú képek születtek, kevés színnel. Majd ezekkel a munkákkal köszöntöttem Zsigát a bemutatkozáskor, aki a főiskolán ugyanolyan új volt, mint mi. Sokszor elmondta, hogy az impulzust a monokróm program meghirdetésére ezektől a munkáimtól kapta. Nyilván ebben a formában nem teljesen igaz, viszont hízelgő számomra.

☘ **ZsM:** *Mit jelent pontosan számotokra a kép megvásárlásának gesztusa és tulajdonlásának gyakorlata?*

☘ **HB:** Gondolom, mind a négyünknek mást és mást jelent ez a kép, különféle érzelmi tartalmakat hív elő, amivel kapcsolatban megkísérelünk egyeztetni. A négy égtáj absztrakt geometriáját, tehát négy, itt és most élő, hús-vér ember mindennapi valóságába illesztjük bele, közös elhatározással. Engem

a kép örvényszerű geometriája nagyon megragadott, ahogyan egy síkidom elforgatása révén négyfelé szabja a teret, és ezzel tulajdonképpen egy szándékosan feloldhatatlan paradoxont teremt. A tárgy leképez egy installálási dimenziót – saját környezetét, helyzetét –, vagyis egy oda-vissza ható, dialogizáló rendszert teremt „a képen-kívül” és „a képen-belül” viszonylatában. Mindennek a művészi kiegészítése és fogalmi-tartalmi kiterjesztése, továbbvitele – amely (például) a Nefertiti-büszk alkalmazásához hasonlóan nem sérti az alkalmazott műtárgy integritását, vagyis itt az egész részként fogad be egy másik egészet – a kiállítási időpillanaton kívüli tulajdonlás, sors, intézményi dimenzióinak rögzítése, körvonalazása, leképezése.

☘ **GA:** A kép megvásárlásának és ennek értelmében a projektünknek is több rétege van, annak ellenére, hogy Károlyi a szentimentális rétegnél nem szeretne mélyebbre látni. A festmény Kecskeméti utcái bemutatását követően egy kiállítás megnyitón találkoztuk ismét Károlyival, ekkor finoman jeleztem neki, hogy azért a többi rétegről sem érdemes megfeledkezni. Továbbá az is figyelmet érdemel, hogy a kép tárgya – többek között – egyfajta „tudati” geometria, ami létrehozza a négyes felosztást...

☘ **EG:** A kép megvásárlás „szentimentális faktora” egy elég jelentős rész. Bálint nagyon szépen elmondta, amit gondol, nem is tudnék hirtelen mit hozzáfűzni. Az érzelmi tartalmak a művel kapcsolatban eltérőek köztünk, de az egyetemes érvényességet nem lehet túlzottan így vagy úgy interpretálni, mivel tényszerűségekről beszélhetünk. A négyesség ugyanúgy fontos, mint a mű integritásának megtartása, amihez érdemes kísérlet a különböző szituációkba történő beleágyazás, mert minden elképzelt lehetőség a műtárgy észlelésének eltérő szintjeit képes indukálni.

☘ **SzD:** És azt hiszem, arról sem szabad megfeledkezni, hogy Erdélyi Gáborral mi is benne vagyunk a projektben: tekintve a Kis Varsó műtárgyintegrációs gyakorlatát és működési elvét, a mi jelenlétünk az egész történetben a „kisvarsós” logika felől is érvényes olvasattal bír.

☘ **EG:** Igen, de talán itt fontos nyomatékosítanunk azt is, hogy a „kisvarsós” logikán túl az alapállást tekintve mind a négyen saját identitásunkkal vagyunk jelen.

☘ **ZsM:** *Pont ezt a Károlyi festményt, és pont most kellett megvennetek?*

☘ **EG:** Pont együtt voltunk négyen az Art Market bejáratánál, a festmény pedig a Neon Galéria standján. A szikra jött, talán még kissé viccelődünk is, de a dolog komolyra fordult.

☘ **Szabó Dezső:** Az egész projektben a legfontosabb maga Károlyi, és a projekt által nem csak az ő személye, hanem az egész pedagógiai és művészi pályája kiemelődik. Nekem

Erdélyi Gábor, Gálík András, Havas Bálint, Szabó Dezső
Képzőművészeti Főiskola, Budapest, 1993
© Fotó: Szabó Dezső

már 2013-ban is megfordult a vásárlási szándék a fejemben, akkor Tóth Árpád a korai munkák közül az általam annyira kedvelt fotófestményeket állította ki az Art Marketen.

✘ **GA:** Amikor a galéria standján megláttuk a képet, azt hiszem, senkiben nem volt kétséges, hogy az egyik legkomolyabb klasszikus Károlyi festményről van szó.

✘ **HB:** Ez a festmény, szerintem, Károlyi művészténekvintesszenciája! Károlyi festészeti produktumait sokszor a „gyötrődés” felől közelítem meg. Szerintem ugyanis Károlyi a festői gyötrelem egyedülállóan zseniális piktorja. Talán nincs is olyan műve, amely ne tükrözne egy akut és katasztrófális festői identitásválságot. Úgy látszik, mintha két Károlyi, a festői cselekménnyel azonos, azt igenlő, és a cselekménytől elidegenedett, a festői cselekményt tagadó művész ádáz tusájának eredményeként születne meg majd minden Károlyi-kép. Az persze megint személyes ízlés kérdése, hogy konkrétan melyik képe tetszik jobban vagy kevésbé, mert mindenkinek személyes érzetvilágával rezonál, hogy a festői cselekmény adott pro és kontráját, amit az elkészült kép tükröz, azt minek minősíti a néző a kudarc-siker tengelyen. Attól is függ ez, hogy melyik csapatnak drukkol az illető? Károlyinak, aki festményt szeretne csinálni, vagy Károlyinak, aki a festmény-csinálás apriori lehetetlen mivoltával kénytelen találkozni. És van, akiknek meg épp ez a szimmetria, a kettősség tetszik az egészben, és ennek a dialektikának a visszatükröződése sokatmondó, vonzó, esetleg titokzatos bűvkörű.

✘ **ZsM:** Mennyiben a projekt része, hogy a kép megvásárlása összekapcsolódik egy kereskedelmi galériás szituációval?

✘ **GA:** Ez egy meglehetősen fontos rész, és reményeink szerint elgondolkodtató üzenet, hogy egy művész vásárol egy másik művésztől műtárgyat. Ebben a gesztusban benne van a kritika az egész jelenlegi kortárs műkereskedelem állapotáról.

✘ **SzD:** Ha végignézzük a hazai műkereskedelmi szisztémán, akkor látszik, hogy itthon az elmúlt huszonöt évben nem feltétlenül sikerült a konszenzusos értékhierarchia kialakítása. Teljesen esetleges, hogy a műgyűjtők mire figyelnek, honnan szerzik az információkat, és milyen elvek alapján, kitől és mennyi művet vásárolnak. A kritikának pedig nagyjából semmi tétje nincs. Meglátásom szerint az egész szisztémát annak ellenére sem sikerült transzparens módon kialakítani, hogy a világban erre vannak precedens értékű és már hosszú ideje begyakorlott módszerek.

✘ **ZsM:** Benne van a festményben az a bizonyos „zeitgeist”, ami a korszakban készült művekről szinte kivétel nélkül leolvasható?

✘ **SzD:** Szerintem ez a festmény egy olyan semmihez sem köthető, időtlen zárvány mű, ami az egész huszadik századi művészetre reflektál.

✘ **EG:** Ha a művet időtlen zárványnak nevezzük, akkor 20. századról csupán mellesleg, dokumentatív jelleggel ejtsünk szót.

✘ **ZsM:** Miért a Kecse utcai műteremben mutattátok be a projektet?

✘ **GA:** A bemutatáshoz mindenképp egy neutrális helyszínt kerestünk, egy olyan helyet, ami nem kereskedelmi galéria, nem művészeti intézmény és nem

1

Közös tulajdon használatának megosztásáról szóló szerződés

amely létrejött egyrészről

Erdélyi Gábor Pál született Erdélyi Gábor Pál
született: Budapest, 1970. március 20.
anyja neve: [REDACTED]
lakik: [REDACTED]
szem. ig. száma: [REDACTED]
állampolgársága: magyar állampolgár
tulajdoni hányad: 1/4
másrészről

Gálík András József született Gálík András József
született: Budapest, 1970. március 07.
anyja neve: [REDACTED]
lakik: [REDACTED]
szem. ig. száma: [REDACTED]
állampolgársága: magyar állampolgár
tulajdoni hányad: 1/4
harmadrészről

Havas Bálint született Havas Bálint
született: Budapest, 1971. november 13.
anyja neve: [REDACTED]
lakik: [REDACTED]
szem. ig. száma: [REDACTED]
állampolgársága: magyar állampolgár
tulajdoni hányad: 1/4
negyedrészről

Szabó Dezső született Szabó Dezső
született: Keszthely, 1967. szeptember 23.
anyja neve: [REDACTED]
lakik: [REDACTED]
szem. ig. száma: [REDACTED]
állampolgársága: magyar állampolgár
tulajdoni hányad: 1/4

között (együttesen: **Felek**, egyikük: **Fél**) az alábbi feltételekkel:

DR. MORÓTY ZSOLT ÜGYVÉDI IRODA
Dr. Moróty Zsolt ügyvédi iroda
1094 Budapest, Fehérvári út 127. sz. 2/218.
Tel: 91 781 3000

Erdélyi Gábor Pál Gálík András József Havas Bálint Szabó Dezső dr. Moróty Zsolt

is magánlakás. Sokféle megoldás merült fel, de a Kecse utca, mint a legtöbb elképzelésünknek megfelelő helyszín, tökéletesnek bizonyult. Ezen kívül fontos aspektus volt az is, hogy a helyszín egy olyan művészethez kapcsolódó tér, aminek jelenleg még nincs előtörténete.

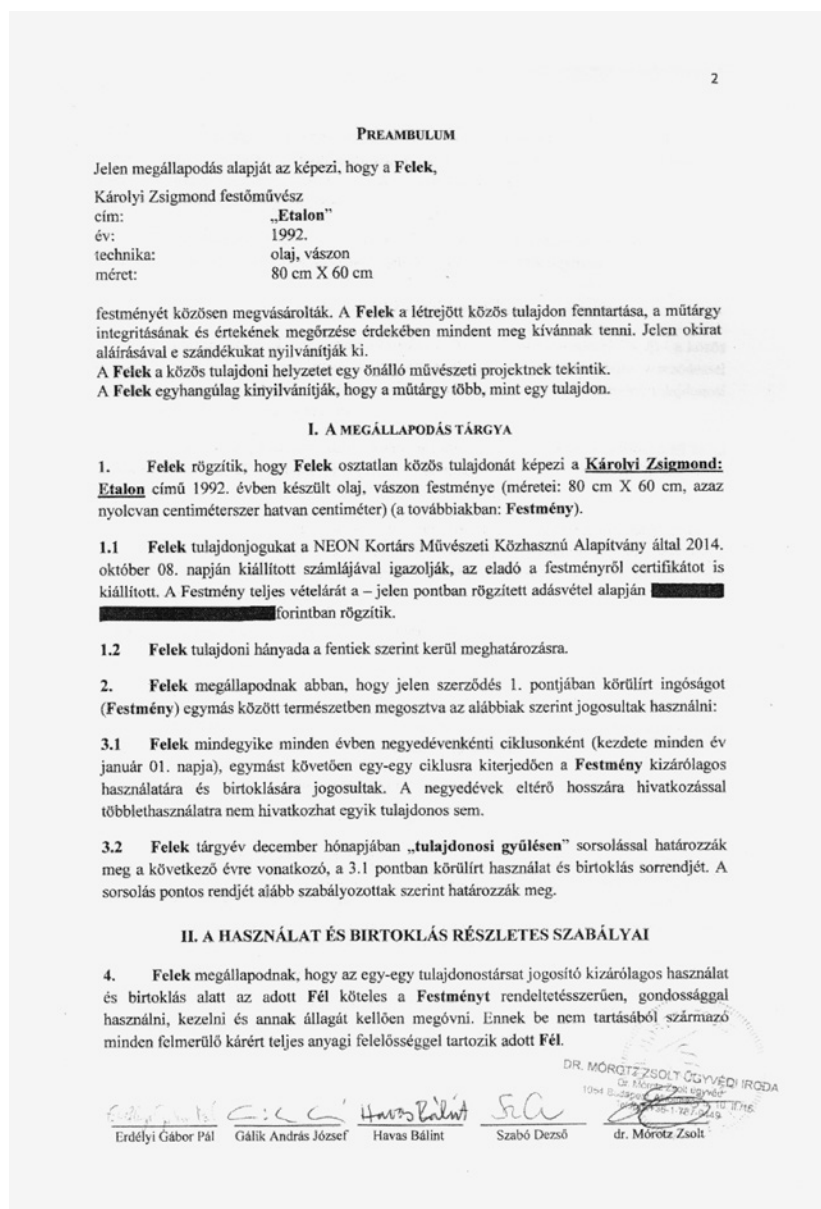
☘ **ZsM:** Mi volt huszonöt évvel ezelőtt Károlyi művészetéhez a viszonyotok?

☘ **SzD:** Egyszer óhatatlanul csináltam egy olyan fotogram-sorozatot, ami másod-, harmad ízben nagyon hasonlított Károlyi fotófestmény munkáihoz, annak ellenére, hogy azokat a munkáim készítésekor még nem ismertem. Amikor megmutattam neki a kísérleteimet, azt hiszem, érzékenyen érintette, és később megértettem, hogy ez azért volt, mert mindvégig igyekezett távol tartani minket a saját munkáitól, és kínosan ügyelt arra, hogy ne nehézkedjen ránk túlságosan a gondolkodásmódja. Más festőtanárokkal ellentétben ő szemmel láthatólag nem akart „kis Károlyikat” kinevelni.

☘ **EG:** 17-18 éves lehettem – még személyesen nem ismertem Zsigát, nemhogy mesterem lett volna –, amikor a barátaimmal együtt egy Irányi utcai kocsmában véletlenül összetalálkoztunk vele. Aznap láttam valahol éppen egy festményét és mondtam neki, hogy tetszik, amire ő a füle mellett elengedve a dicséretet peckesen elfordította a fejét, majd vissza és egészen másról kezdett beszélni. Akkor még nem értettem, hogy a festészet intellektuálisabb ügy annál, mint egyszerű tetszésnyilvánítás.

Károlyi Zsigmond | Kecse utcai műteremház
2014. december © Fotó: Erdélyi Gábor

☘ **HB:** Károlyi a személyes kommunikációban gyakran hajlamos hangot adni annak, hogy mennyire elégedetlen önmagával, és ezzel a projekttel azt is szeretnénk volna megmutatni, hogy mi viszont elégedettek vagyunk vele, és igyekszünk őt elfogadni olyannak, amilyen. De nekem fontos, hogy a projekt kapcsán mi négyen hosszan és részletesen beszélgetünk a huszonöt évvel ezelőtti közös emlékeinkről, és arról, hogy mai fejjel hogyan tekintünk vissza ezekre. Például arra, hogy hajdanán, a festőszakon, a Dienesosztályba csak szőke hajú, míg a Károlyi-osztályba csak sötét hajú lányok jártak...

☘ **ZsM:** Milyen érzés művészként egy másik művész képének birtoklása?

☘ **GA:** Erről majd később beszéljünk, mert a megvásárolt kép gyakorlati értelemben egyelőre még senkinél sem volt.

☘ **EG:** Technikai megfontolásból, „nem hivatalosan” először nálam volt rövid ideig. Nem bontottam ki, frissen készült dobozában maradt. Bizarr gondolat, de egy pillanatra az futott át rajtam, hogy olyan birtokolni most, mintha hazahozott, hermetikusan lezárt urna lenne. Ebben az ideiglenes helyzetben a képtudat is kielégített, amikor ránéztem a dobozra. A projekt tisztaságát megrontotta volna, ha a nekem sorsolt időszakon kívül elkezdem kicsomagolni a művet, falra tenni és magányosan nézni.

január, február, március → Gálík András József
április, május, június → Havas Bálint
július, augusztus, szeptember → Erdélyi Gábor Pál
október, november, december → Szabó Dezső